

שלא נגלה להם במקדש ראשון כל המידות והכתוב שאמר דוד "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" שנמסרו לו בכתב כל מידות המקדש⁽⁵³⁾, ועל כרחק דהא דלא עשה שלמה מזבח גדול לאו משום דלא נגלו לו מידותיו של מזבח !?

אלא אמר רב יוסף: קרא אשכחו בני הגולה! אשכחו קרא שנאמר לדוד שאפשר לעשות את המזבח עד שישים אמה, אבל שלמה לא נתגלה לו לדרוש כן, ודרוש להקרא דאפשר להוסיף שנאמר "ויאמר דוד זה הוא בית ה' האלהים וזה מזבח" ודרשו: מזבח כי בית — מה בית ששים אמה שנאמר "ששים אמה ארכו" אף מזבח⁽⁵⁴⁾ אפשר לעשותו ששים אמה!⁽⁵⁵⁾ ואמנם, אם יעשהו בפחות מששים נמי יהיה כשר, דמידותיו של מזבח אינן מעכבות, אבל אם ירצו יוסיפו עד ס'.

והוינן בדין מקומו של מזבח: כשבאו בני הגולה לבנות מקדש שני מנין ידעו מקומו של מקדש ומקומו של מזבח? בשלמא מקום בית ידעי דמינכרא צורתו, ששיירי היסודות היו קיימין, אלא מקומו של מזבח מנא ידעי?

אמר רבי אלעזר: ראו בני הגולה מזבח בנוי ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו ושם בנו את המזבח.

ורב יצחק נפחא אמר: אפרו של יצחק ראו שמונת באותו מקום ושם בנו את המזבח.

רבי שמואל בר נחמני אמר: מכל הבית בולו הריחו ריח קטורת, ואילו משם — ממקום המזבח הריחו ריח אברים.

שנתגלה לשלמה השיעור של כ"ח אמות במזבח, הוא משום שזהו שיעורו למטה שלא לפחות משיעור זה, ואע"ג שלקמן מבואר בגמרא שאין מדות ארכו ורחבו מעכבין, מכל מקום לכתחילה לא יפחות מכ"ח.

53. התוס' לעיל [לג א ד"ה וליעבד] הקשו אם כן היאך מוסיפין על העיר והעזרות מה שלא נאמר לדוד, ותירצו שהכונה היא באופן שמצאו פסוק לדרשו שאפשר להוסיף.

אולם האבי עזרי [ביה"ב א י] דקדק מדברי הרמב"ם [בית הבחירה ו יא"ב] שלא הזכיר כלל תנאי זה, שאינו סובר כהתוס', וביאר שם שהרמב"ם מפרש שכל דין "הכל בכתב" הוא רק לומר שאין לשנות כלום מצורת הבנין, אבל אין מניעה שלא להוסיף על מה שנאמר, שבה שמוסיף אין שינוי ממה שנאמר לדוד, אולם זה דוקא בעזרה שכל מקום ומקום ממנו בקרקע

עומד הוא לעצמו, אבל במזבח שהוא דבר מסויים בפני עצמו, אם כן בזה שמוסיף הרי הוא עושה דבר אחר וקריו שינוי ואסור, כמבואר בסוגיין.

54. מדברי התוס' כאן מבואר שדרשה זו נאמרה רק לענין האורך ורוחב ולא לענין הגובה, שבגובה אין להוסיף על י' אמות, עיי"ש, והקשה הרש"ש [חולין פג ב] למה לא נלמד גם שאפשר להוסיף עד ל' אמות כגובה ההיכל, ונשאר בצ"ע.

55. הרמב"ם [בית הבחירה ב ג] פסק שאין להוסיף על מזבח שעשו בני גולה ואין לגרוע ממנו, והקשה המנחת חינוך [צה] מהמבואר כאן שאפשר להוסיף עד ס' אמה, [ומה שאין גורעין, יש לומר כמו שהובא לעיל מהשפת אמת שהוא משום דמעלין בקדש ואין מורדין].